

RECENZJE

Michael E., Hennig B., Kreisel H., Handbuch für Pilzfreunde Vierter Band. Blätterpilze — Dunkelblätter. Wydanie drugie. VEB G. Fischer Verlag Jena 1981, 472 str., 146 barwnych tablic (pojedynczych lub zbiorczych), 4 ryciny, 16 fotografii czarno-białych i 7 mapek.

Począwszy od 1958 roku ukazują się w Niemieckiej Republice Demokratycznej poszczególne tomy pozycji wydawniczej zatytułowanej „Handbuch für Pilzfreunde”. Całość serii składa się z 6 tomów, przy czym niektóre z nich doczekały się już drugiego, a nawet trzeciego wydania. Obecnie, po 14 latach od daty ukazania się IV tomu, opublikowano drugie jego wydanie.

Treść książki jest podzielona na 3 zasadnicze części: ogólną (obejmującą 85 stron), systematyczną (61 stron) i specjalistyczną (300 stron).

Część ogólna zawiera 4 rozdziały, dotyczące różnych zagadnień związanych z ekologią, geograficznym rozmieszczeniem oraz socjologią grzybów. W rozdziałach tych, poza zasadniczymi tematami, poruszono szereg bardzo interesujących i mniej znanych zagadnień jak symbioza między grzybami i owadami, ekologiczne znaczenie mikoryzy ektotroficznej, czynniki ograniczające przestrzenne rozmieszczenie grzybów i in.

W porównaniu z I wydaniem w tej właśnie części książki poczyniono najwięcej zmian. Wprowadzono szereg dodatkowych rozdziałów z dziedziny ekologii i socjologii grzybów, natomiast nie zamieszczono szeregu innych rozdziałów. Niektóre zagadnienia krótko omówione w I wydaniu zostały obecnie znacznie poszerzone. Dotyczy to przede wszystkim zakrojonej dziś na szeroką skalę sprawy kartowania grzybów występujących na terenie Europy. Autorzy opisują różne metody, którymi można posługiwać się

przy nanoszeniu stanowisk grzybów na odpowiednio przygotowane mapki konturowe. Metody te zobrazowane są równocześnie na przykładowo zamieszczonych mapkach. W II wydaniu poszerzono również znacznie zakres przedstawionej literatury dotyczącej zagadnień zamieszczonych w części ogólnej. Wśród cytowanych prac znajdujemy również 17 publikacji polskich autorów.

Część systematyczna zawiera dokładne omówienie 5 rodzin grzybów o ciemno zabarwionych zarodnikach, a mianowicie: *Agaricaceae*, *Strophariaceae*, *Bolbitiaceae*, *Coprinaceae* i *Cortinariaceae*. Dla każdej rodziny podano krótki jej opis oraz charakterystykę tych rodzajów do niej należących, które prezentowane są w atlasie niniejszej książki. Przegląd każdej rodziny zamyka zestaw najważniejszych pozycji literatury, obejmującej monograficzne opracowania omawianych rodzin, rodzajów lub nawet poszczególnych gatunków. Zamieszczenie tego rodzaju zestawów bibliograficznych ogromnie podnosi wartość książki. Przy końcu części systematycznej wymieniono jeszcze 5 gatunków grzybów zilustrowanych w tej książce, lecz należących do 4 innych rodzin. Ich dokładne opisy znajdują się w poprzednim, tzn. III tomie.

W porównaniu z I wydaniem, w tej części książki wprowadzono również szereg zmian. Przede wszystkim przyjęto bardziej przejrzysty i jednolity układ treści przy przeglądzie poszczególnych rodzin. Poza tym zamieszczono klucze do oznaczania gatunków, czego brakowało w I wydaniu.

Część specjalistyczna obejmuje 146 barwnych tablic, na których zilustrowano 317 gatunków lub odmian. Każdy gatunek przedstawiony jest zawsze na przykładzie kilku owocników (najczęściej w różnych stadiach rozwoju), przy czym

często pokazano podłużne przekroje kapelusza i trzonu, co pozwala zorientować się w układzie blaszek, barwie i grubości mięszu, budowie wnętrza trzonu itp. Obok postaci grzyba w wielu przypadkach zamieszczono również szczegóły odnoszące się do budowy mikroskopowej.

W porównaniu z I wydaniem szata graficzna tej części książki bardzo zyskała na dokonanych poprawkach. Ryciny rozmieszczono w sposób bardziej przejrzysty, przedstawiając na zbiorczych tablicach po 2—3 gatunki, rzadziej 4, a zupełnie wyjątkowo (przy drobnych owocnikach) 5 gatunków. Poza tym ujednolicono w nowym wydaniu kolejność ułożenia tablic i opisów przez umieszczenie rysunków zawsze z prawej strony, przez co książka również zyskała na przejrzystości. W niektórych przypadkach ulepszono rysunki, a nierzadko nawet wymieniono je. Dokonano też szereg zmian merytorycznych. Przede wszystkim unowocześniono nomenklaturę gatunków, przy czym zamieszczono przy poszczególnych opisach obszerną synonimikę.

Skład gatunkowy grzybów przedstawionych na tablicach zasadniczo niewiele zmienił się. Autorzy zachowali numerację gatunków przyjętą w I wydaniu, jednakże usunięto pewne opisy i ryciny, stąd powstały luki w kolejności numeracji — np. brak jest rycin i opisów nr 213, 245, 273, 300 i in. Tego rodzaju przerwy w numeracji mogą być błędnie interpretowane i czytelnik, który nie przeczyta przedmowy do II wydania, może uważać je za omyłki drukarskie lub za braki w treści. Było to jednak prawdopodobnie konieczne ze względów technicznych. Autorzy dodali natomiast pewne nowe gatunki (których nie było w I wydaniu) i oznakowali je kolejnymi literami a, b... itd. Stąd powstały nieraz dość dziwne układy numeracji np. brak jest ryciny nr 273, ale są 272a i 272b.

Całość książki zamyka spis alfabetyczny niemieckich i łacińskich nazw grzybów.

Reasumując należy stwierdzić, że drugie wydanie tej cennej książki wniosło wiele pozytywnych zmian, z których skorzystają zarówno fachowcy jak i liczne rzesze amatorów.

Barbara Gumińska

Systematyka roślin okrytozalążkowych opiera się przede wszystkim na budowie ich kwiatów. Odnosna literatura morfologiczna jest jednak zaskakująco uboga: ostatnią obszerną syntezę w tym zakresie opublikował przed przeszło stu laty A. W. Eichler (1875/78); potem ukazywały się już tylko krótkie i z konieczności niepełne rozdziały w ogólnych podręcznikach morfologii roślin (K. Goebel 1923, 1928/33; W. Troll 1928, 1957). Ukazanie się omawianej książki jest więc niewątpliwie bardzo na czasie. Jej autor był szczególnie predysponowany do podjęcia takiego dzieła, jako uczeń i kontynuator prac Wilhelma Trola, który przejął po swym mistrzu również obszerne materiały rękopiśmienne.

Książka składa się z trzech części. Pierwsza, najobszerniejsza, zajmuje się morfologią kwiatu, omawiając kolejno stosunki jego symetrii, budowę osi kwiatowej i okwiatu, pręcikowia i słupkowie. Część druga traktuje o morfologii kwiatostanów, trzecia — najbardziej szkicowa — poświęcona jest dwu podstawowym zjawiskom o zakresie życia kwiatów: ich zapyłaniu oraz rozsiewaniu nasion i owoców. We wszystkich rozdziałach autor starał się przedstawić przede wszystkim możliwie bogaty i wszechstronny materiał faktyczny, ograniczając do niezbędnego minimum interpretację opisywanych zjawisk morfologicznych i spekulacje filogenetyczne. Na szczególne podkreślenie zasługuje konsekwentne uwzględnienie zjawisk organogenezy w obrębie kwiatów i kwiatostanów; sporo jest również danych anatomicznych. Mocną stroną książki stanowią bardzo liczne, znakomicie dobrane i niezwykle starannie reprodukowane ilustracje kreskowe i fotograficzne. Szkoda tylko, że ich podpisy są niekiedy zbyt lakoniczne (a w kilku przypadkach wręcz niekompletne). Całości dopełnia wykaz piśmiennictwa (20 str.) oraz skrócony: systematyczny i rzeczowy.

Dzieło F. Weberlinga powinno się znaleźć w każdej bibliotece botanicznej jako niezbędne źródło informacji dla wszystkich zainteresowanych budową, klasyfikacją i ewolucją roślin okrytozalążkowych.

Jan Kornaś

Focko Weberling: *Morphologie der Blüten und der Blütenstände*. 392 str., 193 ryc. Stuttgart 1981, Verlag Eugen Ulmer. Cena 108.— DM. ISBN 3-8001-3426-8.

Noel C. W. Beadle: *The Vegetation of Australia*. Vegetationsmonographien der einzelnen Grossräume. Band IV. XXVIII + 690 str., 416 ryc.,

91 tab. Stuttgart — New York 1981, Gustav Fischer Verlag. Opr., cena 189.— DM. ISBN 3-437-30313-9.

Kolejny tom redagowanej przez H. Waltera i S. W. Brecklego serii monografii geobotanicznych poszczególnych kontynentów poświęcono Australii. Dzieło imponuje rozmiarami, bogactwem danych faktycznych i wielką starannością w ich doborze i przedstawieniu. Jest to tym bardziej godne podkreślenia, że Australia nie miała dotąd żadnego opracowania tego typu, a omawiana książka jest owocem trudu jednego tylko autora. Podzielono ją na dwie nierówne części. Część ogólna (135 str.) podaje podstawowe informacje o środowisku geograficznym Australii — jej położeniu, rzeźbie, nawodnieniu, budowie geologicznej, klimacie, glebach i znaczeniu pożarów — oraz przedstawia charakterystykę miejscowej flory z punktu widzenia roli poszczególnych dużych grup systematycznych, udziału rodzin, rodzajów i gatunków o różnych typach zasięgów oraz efektów działalności człowieka. Szczególny nacisk położono na analizę zjawiska endemizmu, które odgrywa w Australii wyjątkowo doniosłą rolę. Odrębne rozdziały zajmują się dziejami flory tego kontynentu: jej sięgającą mezozoiku genezą, rozważaną na tle najnowszych ujęć z zakresu tektoniki kier (*plate tectonics*), i historią najnowszą, późnotrzeciorzędową i czwartorzędową, która zdecydowała o współczesnych rysach szaty roślinnej. Przedstawiono w nich wiele bardzo interesujących wyników prac autorów australijskich z ostatnich lat, mało znanych czytelnikowi europejskiemu. Szczegółową część książki, daleko obszerniejszą (516 str.), tworzy przegląd zbiorowisk roślinnych Australii. Omówiono w nim kolejno: wilgotne, wiecznie zielone lasy strefy tropikalnej, subtropikalnej i umiarkowanej, osiem różnych typów lasów eukaliptusowych, zarośla twarolistne, zbiorowiska wysokogórskie, zarośla akacjowe i kazuarynowe obszarów suchych, halofilne zbiorowiska krzewiaste, roślinność trawiastą i sawannową, zbiorowiska nadrzeczne, błotne i wodne oraz roślinność wybrzeży morskich. Dla każdej z tych grup podano krótkie omówienia ogólne i przytoczono opisy ważniejszych należących do niej jednostek zbiorowiskowych. Tekst w tej części ilustrowany jest szczególnie obficie znakomitymi fotografiami, oddającymi pokrój omawianych typów roślinności. Całość zamyka obszerna bibliografia (18 str.) i skorowidz systematyczny. Imponujące

dzielo N. C. W. Beadle'a stanowi będzie przez długie lata podstawowe źródło informacji dla wszystkich interesujących się osobliwą szatą roślinną kontynentu australijskiego i jego fitogeograficznymi powiązaniem z innymi obszarami Ziemi.

Jan Kornaś

Nitrogen Assimilation of Plants. Proceedings of a Symposium held at Long Ashton Research Station University of Bristol, 19—22 September 1977. Edited by E. J. Hewitt and C. V. Cutting; Academic Press London, New York, San Francisco, 1979, XX = 708 pp, \$ 83. 00.

Omawiana poniżej książka jest zbiorem prac przedstawionych na sympozjum poświęconym asymilacji azotu przez rośliny.

Całe opracowanie podzielone jest na 6 części, grupujących referaty o pokrewnej tematyce.

Część pierwsza poświęcona jest szerokiemu, tak ze względów teoretycznych, jak i praktycznych problemowi wiązania przez rośliny azotu atmosferycznego. Wyniki swoich badań, przeprowadzonych na fakultatywnym beztlenowcu *Klebsiella pneumoniae*, przedstawili R. N. F. Thorneley i wsp. Autorzy omówili strukturę, mechanizm działania i regulację nitrogenazy, uwzględniając przy tym wpływ różnych czynników (temperatura, ilość i stosunek poszczególnych podjednostek enzymu) na funkcjonowanie tego enzymu. Problem ten rozwinął szerzej C. Kennedy i R. R. Eady badając wpływ jonów amonowych i tlenu, z uwzględnieniem genetycznej regulacji na syntezę nitrogenazy. W. D. P. Stewart i wsp. przedstawili symbiotyczne związki z roślinami niższymi, wiążących azot sinic i bakterii, zwracając uwagę na wynikające z tych symbioz morfologiczne, fizjologiczne i biochemiczne modyfikacje symbiontów.

W części drugiej pt. „Wykorzystanie związanego azotu” warto zwrócić uwagę na pracę P. C. Dekocka i wsp., przedstawiającą wyniki badań nad wpływem wapnia na redukcję azotanów w liściach. W podsumowaniu autorzy stwierdzają m. in., że wapń może kontrolować powstanie reduktazy azotanowej w sposób podobny do oddziaływania jonów azotanowych.

Na część trzecią zatytułowaną „Regulacja

asymilacji azotanów” składają się prace omawiające metody oczyszczania, budowę i mechanizm działania reduktaz: azotanowej i azotynowej. Autorzy E. J. Hewitt i wsp. na podstawie własnych prac i danych z literatury przedstawiają nowe poglądy na temat regulacji asymilacji azotanów. Strukturę i właściwości reduktazy azotanowej u glonów omówił L. P. Solomonson, a u roślin wyższych B. A. Notton i E. J. Hewitt.

Pod wspólnym tytułem „Przemiany amonu do białka” (część czwarta dzieła) zebrano prace związane z metabolizmem aminokwasów i białek. B. J. Mifflin i wsp. podsumowali obecny stan wiedzy na temat syntezy lizyny, treoniny, metioniny, izoleucyny, leucyny i waliny omawiając jednocześnie lokalizację w komórce oraz regulację tych procesów; D. Boulter omówił syntezę i odkładanie białek w nasionach, natomiast D. J. Davies dyskutuje nad mechanizmem i czynnikami, które wpływają na degradację białek w roślinach.

Tematem części piątej („Powiązania z metabolizmem węgla”) są wzajemne zależności pomiędzy przemianami węglowodanów a metabolizmem azotu w roślinie. Jak gdyby wstępem do tej części jest przeglądowa praca S. H. Lipsa, w której autor proponuje schemat wyjaśniający złożony mechanizm powiązań metabolicznych pomiędzy redukcją jonów azotanowych i azotynowych a metabolizmem glikolanu i fotosyntezą. Poza tym C. F. Crosswell i wsp. przedstawili wpływ azotu na wymianę CO_2 i metabolizm węgla u roślin C_4 , a P. J. Lea i B. J. Mifflin oraz M. W. Fowler i R. D. J. Barker porównują drogi asymilacji azotu amonowego w tlenkach chlorofilowych i bezchlorofilowych.

Cztery referaty części szóstej i ostatniej kończą omawianą monografię. Trzy prace autorstwa R. H. Hagemana, N. W. Pirie, O. W. Heala omawiają asymilację azotu w aspekcie rolniczym. Natomiast C. L. Walkers i R. Walker opisują toksyczność azotanów i azotynów oraz ich pochodnych, nitrozoamin. Autorzy zwracają szczególną uwagę na karcinogenne właściwości nitrozoamin.

Myślę, że jasność wykładu i szerokie przedstawienie problematyki badawczej sprawiają, że książką tą będą interesowali się w równej mierze biolodzy, jak i pracujący w kierunkach teoretycznych rolnicy.

Vera Pavlovna Deeva: *Retardanty — regulatory rosta rastenij*. Izd. „Nauka i Technika”, Mińsk 1980; ss. 175, tabl. 32, rys. 26, 544 poz. lit. cyt.; cena 65 kop.

Badania w dziedzinie retardantów wzrostu — po osiągnięciu apogeum intensywności w latach sześćdziesiątych, uległy niejakiemu uspokojeniu. „Wyszły z mody”, dzięki czemu zajmują się nimi tylko ci badacze, którzy chcą po prostu poznać dogłębnie tę grupę regulatorów, zbadać możliwości wykorzystania ich do celów poznawczych i w hodowli roślin.

Autorka podsumowuje wyniki 15-letnich badań, przeprowadzonych w Instytucie Doświadczalnej Botaniki im. V. F. Kupreвича AN BSSR w Mińsku, na bogatym tle osiągnięć innych pracowników. Dyskusję ograniczono głównie do chlorku (2-chloroetylu) trójmetyloamoniowego (CCC) z częstym odwoływaniem się do tak popularnych retardantów jak Amo-1618 i B-995, oraz do CEPA (kwas 2-chloroetylofosfoniowy: ethrel, etephon, composan) i radzieckiego preparatu ręciowego D-2. Włączenie tych dwóch ostatnich substancji — działających głównie poprzez wydzielany *in vivo* etylen — do grupy retardantów może być dyskusyjne, ponieważ etylenu żadną miarą do retardantów zaliczyć nie można, aczkolwiek w pewnych warunkach opóźnia on, faktycznie wzrost roślin.

W pierwszej części tego zarysu monograficznego omówiono strukturę retardantów, metabolizm CCC oraz jego wpływ na procesy fizjologiczne i biochemiczne, z uwzględnieniem poziomu enzymatycznego. Przedstawienie danych doświadczalnych kończą jasne konkluzje nt. mechanizmu działania na różnych poziomach organizacji rośliny. Brak danych eksperymentalnych sprawia, że wnioski w tej materii mają często charakter przypuszczeń. Podobnie rzecz ma się z CEPA.

W drugiej części omówiono możliwości stosowania retardantów jako czynników podnoszących odporność roślin na działanie niekorzystnych bodźców otoczeniowych. W końcowych rozdziałach przedstawiono wyniki badań, wskazujących na możliwość wykorzystywania CCC i CEPA do zwiększania plonów zbóż i ziemniaka, zwłaszcza w agroekologicznych warunkach Białoruskiej SSR. W końcowych wnioskach autorka — na podstawie głębokiej znajomości tematu kreśli zasadnicze kierunki dalszych badań poznawczych i aplikacyjnych nad retardantami

stwierdzając, iż przy ich pomocy można głęboko wniknąć w regulacyjne mechanizmy komórki, kontrolujące przebieg podstawowych procesów życiowych organizmu roślinnego. Rolników zainteresować powinien fakt, że przy pomocy tych substancji można istotnie zwiększyć plony ziemniaków, z jednoczesnym podwyższeniem handlowej i spożywczej jakości bulw.

Autorę cechuje obiektywizm w referowaniu faktów doświadczalnych oraz ferowanie wniosków w ścisłym powiązaniu z faktami. Z 236 poz. literatury obcojęzycznej zacytowano m. in. 41 prac autorów polskich (w tym 6 opublikowanych w jęz. rosyjskim), co dobrze oddaje wkład naszych uczonych do poznania tej grupy regulatorów wzrostu. Książkę można gorąco polecić zainteresowanym naukowcom i praktykom oraz studentom. Ta objętościowo skromna książka, jest wielkim bogactwem treści i myśli!

J. Stanisław Knypl

Alfred Rieth: *Xanthophyceae* II, *Vaucheriales*. Süßwasserflora von Mitteleuropa, Band 4, 2 Teil. 1980. I—XII, 1—147. Gustav Fischer Verlag. Stuttgart, New York.

Na półkach księgarskich pojawił się w bieżącym roku nowy tom serii „Süßwasserflora von Mitteleuropa”, poświęcony rządowi *Vaucheriales*. W tym rzędzie, przypisywanym obecnie do klasy *Xanthophyceae*, mieści się tylko jedna rodzina: *Vaucheriaceae* Dumortier 1823 oraz 2 rodzaje: *Vaucheria* De Candolle 1801 i *Asterosiphon* Dangeard 1940. Glony zgrupowane w rzędzie *Vaucheriales* cechują się syfonową organizacją plech, rozmnażaniem płciowym za pomocą oogamii, brakiem w chromatoforach chlorofilu b, obecnością karotenoidów i ksantofili, w zasadzie brakiem skrobi, która może się pojawiać tylko w stale oświetlanych kulturach (Tiffany, Ohio J. Science 24, 1924), obecnością tłuszczu (oleju) jako produktu przyswajania. Na podstawie składu barwników (chlorofil a i c) uważanych jako ważną cechę dla wyróżniania rzędów glonów, zbliża się woszeria do klasy *Xanthophyceae* i tak też traktują ją obecne systematyki. Jednakże inne cechy nie przemawiają tak jasno za przynależnością woszerii do tej grupy. Nie są np. całkiem porównywalne dwie nierówne wici u plemników woszerii z takimiż

u ksantofitów. U woszerii więc krótsza jest orzęsiona, podczas gdy dłuższa skierowana jest do tyłu i nie ma rzęsek, zatem przeciwnie niż u ksantofitów. Wici bezpłciowych synzoospor u *Vaucheriales* są izomorficzne, niewiele różniące się od siebie długością, zatem znowu inaczej niż u ksantofitów. Należy wreszcie zauważyć, że rozród płciowy nie został dotąd u ksantofitów wyraźnie wykazany, podczas gdy woszerie odznaczają się wyraźną oogamią. Nie wykazały również ścisłego podobieństwa woszerii do ksantofitów badania mikrostruktur w mikroskopie elektronowym. Tak więc porównanie zoospor z takimiż u ksantofitów (*Tribonema*) mało ma cech wspólnych, natomiast istnieje pewne podobieństwo do zoospor u *Fucus* z klasy brunatnic (Moestrup 1970. J. Mar. Biol. Ass. U, K. 50). Z badań Masalskiego i Leedale, (1969, Br. J. Phycol. 4) nad wiciami u *Tribonema* nie wynika ścisłe podobieństwo do wici *Vaucheria*. Także mitozą jąder przebiega u woszerii swoiście (zamknięty podział intranuklearny), podobnie raczej jak u *Phycomycetes*. W ten sposób powiązania rzędu *Vaucheriales* z *Xanthophyceae* nie są całkowicie jasne. Woszerie tworzą raczej swoistą, monotypową grupę.

W części ogólnej dzieła podany jest jasny, szczegółowy opis morfologii plech, charakterystycznego cyklu rozwojowego rośliny, rozmnażania wegetatywnego i płciowego. Podane są miejsca występowania glonu, przy czym uderza jego powszechność występowania w wodach słodkich, słonawych i morskich; w morzach spotyka się plechy woszerii do głębokości 20 m. Mimo tego istnieją w literaturze algologicznej braki danych o występowaniu geograficznym poszczególnych gatunków. Autor przypisuje je temu, że w materiale zebrany na stanowisku rzadko kiedy znajduje się organy rozrodcze niezbędne do oznaczania gatunku. Pomocne są kultury w wodzie ze stanowiska lub na pożywkach sztucznych. Podane są korzystne zestawy tych pożywek. W osobnym ustępie zestawione są instruktynie podstawowe typy wzrostowe plech dojrzałych płciowo, co bardzo ułatwia podział rodzaju na sekcje. Omówiono również spotykane pasożyty woszerii, które powodują znaczne przekształcenia przede wszystkim zawiązków organów rozrodczych i prowadzą do wytwarzania się zoocycydów (wyrośli), jak na przykład usadowienie się w oogoniach wrotka *Notommata werneckii*, lub fitocycydów, wywołanych przez grzyby z rodzaju *Zygorhizidium*, *Pythium* i innych.

Część szczegółowa obejmuje klucze do oznaczania sekcji, których autor wyróżnił 12, następnie klucze do oznaczania gatunków w poszczególnych sekcjach. Szczegółowe opisy gatunków, zawsze dokładnie ilustrowane, wypełniają strony 38—132. Opisano szczegółowo 32 gatunki z podaniem synonimiki, miejsc występowania i rozmieszczenia geograficznego. Opisy są krytyczne i dotyczą dobrze zdefiniowanych gatunków, których autor wymienił w sumie 32, to jest prawie połowę znanych w literaturze światowej.

Książka Rietha przedstawia dziś najpoważniejsze opracowanie rodzaju *Vaucheria* i stanowi niezbędną pomoc dla każdej pracowni algologicznej i dla każdego studium o tym rodzaju. Cenne są przede wszystkim doskonale rysunki, które dają nieraz więcej informacji o gatunkach niż wiele słów. W zakończeniu tomu podano szczegółowy opis rodzaju jednogatunkowego *Asterosiphon*. Podana jest też obszerna literatura. Jak zwykle u Fischera, książka jest pięknie wydana i wydrukowana czytelnie na dobrym papierze.

Karol Starmach

E. Wimba, G. Abele, Ł. Tabaka i inni: *Chorologija flory latwiskoj SSR*. Rietkije widy rastienij 2 grupy ochrany. „Zinatnie, Riga 1980, str. 104, map 34, cena 55 kop.

Niniejsza pozycja jest drugą częścią (spośród trzech zaplanowanych) opracowania kartograficznego dla rzadkich gatunków flory naczyniowej Łotwy. Autorzy zajęli się w niej wyłącznie

chorologią 34 gatunków drugiej grupy ochrony t. j. charakteryzujących się bądź to dużymi wartościami dekoracyjnymi, bądź też mającymi kres występowania w republice. Do gatunków cenionych jako ozdobne należą między innymi: Naparstnica zwyczajna — *Digitalis grandiflora* Mill., Goryczka krzyżowa — *Gentiana cruciata* L., Goryczka wąskolistna — *Gentiana pneumonanthe* L., Mieczyk dachówkowaty — *Gladiolus imbricatus* L., Stroiczka wodna — *Lobelia dortmanna* L., Kokoryczka okółkowa — *Polygonatum verticillatum* (L.) All. Natomiast taksonami o kresach występowania w Łotewskiej Republice są: Suchodrzew Pallas — *Lonicera pallasii* Ledeb. (o granicy południowo-zachodniej), Wierzba borówkowolistna — *Salix myrtilloides* L. (o granicy zachodniej), Róża kutnerowata — *Rosa tomentosa* Sm. (o granicy północno-wschodniej), Kosaciec syberyjski — *Iris sibirica* L. (o granicy zachodniej), Storczyk samiczy — *Orchis morio* L. (o granicy zachodniej występowania).

Dwa ostatnie wymienione gatunki wykazują się również walorami dekoracyjnymi. Podobnie jak w pierwszej części dla stanowisk oprócz danych literaturowych załączono dane pochodzące ze zbiorów zielnikowych. Jedne i drugie zamieszczono na mapkach z podziałem na kwadraty. Zestaw załączonej literatury zawiera 216 pozycji. Druga część omawianego wydawnictwa podobnie jak pierwsza jest cenną pomocą w pracy badawczo-dydaktycznej w zakresie geografii chronionych gatunków roślin dla terytorium Łotwy.

Ryszard Plackowski